

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

การจัดการเรียนรู้ของไทยในปัจจุบันได้มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนเป็นผู้คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และมีความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งการจัดการกระบวนการเรียนรู้มุ่งเน้นไปที่ตัวผู้เรียนมากขึ้น โดยคำนึงถึงประเด็นสำคัญ คือ มนุษย์สามารถเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้โดยอาศัยสมองและระบบประสาทสัมผัส ซึ่งเป็นพื้นฐานของการรับรู้ จะรับรู้ความรู้สึกจากอวัยวะรับรู้ความรู้สึก คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ กระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ผู้สอนจะต้องสนใจ และให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสัมพันธ์ ระหว่างสมอง(Head) มือ(Hand) และสุขภาพองค์รวม(Health) บุคคลแต่ละคนมีความสามารถหรือความเก่งแตกต่างกัน และมีรูปแบบการพัฒนาเฉพาะของแต่ละคน สิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อการพัฒนา เสริมสร้างความสามารถให้แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด โฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ เชื่อว่าทุกคนมีความสามารถติดตัวมาแต่กำเนิด 8 ด้าน อาจจะมีมากน้อยแตกต่างกันไปเนื่องจากพันธุกรรม สิ่งแวดล้อม ความสามารถเหล่านี้ผลักดันให้มนุษย์แต่ละคน สนใจเรียนรู้เรื่องราวที่แตกต่างกัน ผู้เรียนแต่ละคนจึงเป็นผู้ที่เหมาะสมที่สุดที่จะออกแบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อให้ตรงกับ ความสนใจ ความสามารถที่มี ความสามารถทั้ง 8 ประกอบด้วย ความสามารถด้านตรรกภาษา มิติสัมพันธ์ สัมผัส ดนตรี มนุษย์สัมพันธ์ ความเข้าใจตนเองและธรรมชาติ (<http://www.thailearn.net /learn/11.html>) การจัดการกระบวนการเรียนรู้จึงควรจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมศักยภาพ ความเก่ง/ความสามารถของผู้เรียนเป็นรายบุคคล เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ซึ่งสามารถเก่งได้หลายด้าน

นอกจากนี้จุดมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องการให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์อย่างหนึ่ง คือ มีความคิดสร้างสรรค์ ด้วยเหตุนี้จึงอาจกล่าวได้ว่าความคิดสร้างสรรค์อาจเป็นสิ่งที่มือที่มิถิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เพราะความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถทางสมองที่ใช้ในการแก้ปัญหา เป็นการคิดที่ก่อให้เกิดสิ่งใหม่ต่างๆ เป็นความสามารถของบุคคล

ที่จะประยุกต์ใช้กับงานหลายๆ ชนิด (สำนักทดสอบทางการศึกษา, 2532. หน้า 8-10 อ้างอิงจาก Guilford, 1963)

จากการวิจัยด้านการวัดและประเมินผล ได้พบว่านวัตกรรมการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับมาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ตามลักษณะสำคัญของ Alternative Assessment ก็คือ การวัดลักษณะงานของนักเรียนโดยตรง ได้ใช้องค์ความรู้ ความคิดรวบยอด หลักการทางวิชาการและกระบวนการคิด การตัดสินใจและการแก้ปัญหา และกระบวนการแสวงหาความรู้ที่เหมาะสม การจัดบริบทของการปฏิบัติภารกิจ จะเหมือนหรือใกล้เคียงกับบริบทการทำงานของมืออาชีพ หลักเกณฑ์ในการประเมินการปฏิบัติภารกิจจะเน้น ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ความคิดสร้างสรรค์ และเกณฑ์ที่มีความสำคัญอื่นๆ

ในอดีตที่ผ่านมา นักจิตวิทยาและนักวิชาการศึกษาค้นคว้าได้ตระหนัก และยอมรับแล้วว่า การพัฒนาสติปัญญา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนยังไม่เป็นการเพียงพอที่จะทำให้บุคคลหนึ่งๆ ประสบความสำเร็จในชีวิตได้ทุกด้าน เพราะในสภาพความเป็นจริงของชีวิตเรานั้น มีความต้องการทั้งทางด้านทักษะและความสามารถในด้านอื่นๆ อีกที่นอกเหนือจากการเรียนเก่ง ดังผลจากการประเมินหลักสูตรของกรมวิชาการ (2542. หน้า 18) ที่พบถึงความล้มเหลวของการศึกษา ที่ไม่สามารถสร้างคนให้มีจิตใจที่ดี สถาบันการศึกษาส่วนใหญ่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเด่นด้านวิชาการ มากกว่าให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านจิตใจ ความคิดสร้างสรรค์ อารมณ์ และสังคม จึงทำให้เกิดปัญหา คือ คนที่มีสติปัญญาสูงไม่สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเป็นสุข กรมสุขภาพจิต (2544. หน้า 120-121) ได้กล่าวถึงงานวิจัยในรัฐแมสซาชูเซต สหรัฐอเมริกา ที่ศึกษาความสัมพันธ์ของสติปัญญา กับความสำเร็จในชีวิต โดยติดตามเก็บข้อมูลจากเด็ก 450 คน เป็นเวลานานถึง 40 ปี ซึ่งพบว่า สติปัญญา มีความสัมพันธ์เพียงเล็กน้อยกับความสามารถในการทำงาน หรือการดำเนินชีวิตให้ดี และยังพบอีกว่าปัจจัยที่สามารถจะทำนายถึงความสำเร็จในด้านต่างๆ ของชีวิตได้ดีกว่า กลับเป็นความสามารถด้านอื่นที่ไม่เกี่ยวข้อง กับสติปัญญา เช่น ความสามารถในการจัดการกับความผิดหวัง การควบคุมอารมณ์ และเข้าใจบุคคลอื่นได้ดี ซึ่งก็คือการมีความฉลาดทางอารมณ์นั่นเอง

แม้ว่าในบางครั้งจะต้องพบกับอุปสรรคและปัญหาต่างๆ มากมาย รวมทั้งความล้มเหลวที่ผ่านมานั้นจะเห็นได้ว่าผู้ที่ประสบความสำเร็จหรือผู้ที่ประสบความสำเร็จไม่มีสิ่งใดที่แตกต่างกันมากนักไม่ว่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับความรู้ ความสามารถ อายุและความเฉลียวฉลาด แต่มีสิ่งหนึ่งที่แตกต่างกัน คือ การมีหัวใจเข้มแข็ง เด็ดเดี่ยวและความคิดที่จะสู้กับชีวิต

(กรมวิชาการ, 2544. หน้า 13) ซึ่งก็เป็นคุณลักษณะด้านหนึ่งของบุคคลที่มีความสามารถในการเผชิญความยากลำบาก นอกจากนี้ งานวิจัยของกรมวิชาการ ยังพบว่าความประสบความสำเร็จในชีวิตเกิดจากความสามารถในเชิงสติปัญญา 33% ที่เหลืออีก 67% แยกเป็นความสามารถในการเข้าสังคม (SQ) และความทะเยอทะยานไปสู่ความสำเร็จ(AQ) ของแต่ละคน (นิยะดา คำยศ, 2545. หน้า 2 อ้างอิงจาก กรมวิชาการ, 2544. หน้า 16)

จากงานวิจัยของมณฑาทิพย์ แคนยุกต์ (2547) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่องการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสติปัญญา ความฉลาดทางอารมณ์ กับความคิดสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า สติปัญญา และความฉลาดทางอารมณ์ ต่างมีผลต่อความคิดสร้างสรรค์ แต่อาจจะมีปัจจัยด้านอื่นๆ ด้วย ที่มีความสัมพันธ์หรือเป็นสาเหตุของความคิดสร้างสรรค์

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นตัวบ่งชี้ที่แสดงถึงศักยภาพของผู้เรียน ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประชากร เพื่อสร้างคนไทยให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพพร้อมที่จะแข่งขันและร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ในเวทีโลก ฉะนั้น สติปัญญา ความฉลาดทางอารมณ์ ความสามารถในการเผชิญความยากลำบาก น่าจะมีความสัมพันธ์กับความคิดสร้างสรรค์ ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาว่า ตัวแปรด้านใดบ้างของ สติปัญญา ความฉลาดทางอารมณ์ ความสามารถในการเผชิญความยากลำบาก ที่ส่งผลและมีความสัมพันธ์กับความคิดสร้างสรรค์ ของนักเรียนมากน้อยเพียงใด อันจะเป็นประโยชน์ในการหาทางช่วยเหลือ นักเรียนที่มีปัญหา หรือข้อบกพร่องได้ทัน่วงที การได้ปรับปรุงการเรียนการสอนแต่เริ่มแรกย่อมจะส่งผลดีไปถึงการศึกษาระดับสูงขึ้นไปหรืออย่างน้อยก็เป็นการลดความสูญเปล่าทางการศึกษา

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปรพยากรณ์กับความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
2. เพื่อศึกษาอำนาจการพยากรณ์ของตัวแปรพยากรณ์แต่ละด้านที่ส่งผลต่อความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
3. เพื่อค้นหาตัวแปรพยากรณ์ที่ดี แต่ละด้านในการพยากรณ์ความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ความสำคัญของการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ทำให้ทราบว่าตัวแปรด้านบ้างใดที่ส่งผลต่อความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและสถานศึกษาได้นำมาใช้เป็นแนวทางและเป็นประโยชน์ สามารถจัดการศึกษาได้เหมาะสมต่อผู้เรียน ตลอดจนนำไปใช้เป็นข้อมูลชี้้นำการพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไปอีกด้วย

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

1. ประชากร ประชากรที่ใช้ในการทำวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2547 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย จำนวนทั้งหมด 342 โรงเรียน จำนวนนักเรียนทั้งหมด 24,282 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2547 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สุโขทัยเขต 2 จำนวน 415 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi – Stage Random Sampling)

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1. ตัวแปรพยากรณ์ ได้แก่

1.1 สติปัญญา (Intelligence Quotient: IQ) จำแนกได้ดังนี้

1.1.1 ด้านเหตุผล

1.1.2 ด้านคณิตศาสตร์

1.1.3 ด้านการรับรู้

1.1.4 ด้านภาษา

1.1.5 ด้านมิติสัมพันธ์

1.2 ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Quotient: EQ) จำแนกได้ดังนี้

1.2.1 ด้านดี

1.2.2 ด้านเก่ง

1.2.3 ด้านสุข

1.3 ความสามารถในการเผชิญความยากลำบาก (Adversity Quotient: AQ)

จำแนกได้ดังนี้

- 1.3.1 ด้านความเข้มแข็งทางจิตใจ
- 1.3.2 ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง
- 1.3.3 ด้านความพากเพียรพยายาม
- 1.3.4 ด้านความกล้าหาญ
- 1.3.5 ด้านความอดทน

2. ตัวแปรเกณฑ์ คือ ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking: CR)

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. สติปัญญา (Intelligence Quotient: IQ) หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการทำกิจกรรมอย่างมีเป้าหมาย มีจุดมุ่งหมาย สามารถคิดหาเหตุผล เชื่อมโยง และแก้ปัญหาต่างๆ ได้ และสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้

1.1 ด้านเหตุผล (Reasoning: R) หมายถึง ความสามารถด้านตรงข้าม ความสามารถด้านความเหมือนกัน และอุปมาอุปไมย

1.2 ด้านคณิตศาสตร์ (Number Facility: N) หมายถึง อนุกรมตัวเลข ค่าของตัวเลข และโจทย์ปัญหา

1.2 ด้านการรับรู้ (Perceptual Speed: P) หมายถึง ความจำทันทีทันใด และความจำแบบเว้นช่วง

1.4 ด้านภาษา (Verbal Meaning: V) หมายถึง การสรุปความ และความเข้าใจด้านภาษา

1.5 ด้านมิติสัมพันธ์ (Spatial Relations: S) หมายถึง ความเข้าใจในลักษณะขวาและซ้าย และการย้ายพื้นที่

3. ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Quotient: EQ) หมายถึง ความสามารถในการตระหนักรู้ถึงความรู้สึกของตนเอง และผู้อื่น เพื่อการสร้างแรงจูงใจในตนเอง บริหารจัดการอารมณ์ต่างๆ ได้ ซึ่งประกอบด้วย 3 ด้าน ดังนี้

3.1 ด้านดี หมายถึง ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ ความต้องการของตนเอง รู้จักเห็นใจผู้อื่น และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

3.2 ด้านเก่ง หมายถึง ความสามารถในการรู้จักตนเอง และความสามารถในการตัดสินใจแก้ปัญหา ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น

3.3 ด้านสุข หมายถึง ความสามารถในการดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นสุข ภูมิใจตนเอง พอใจชีวิต สุขสบายทางใจ

3. ความสามารถในการเผชิญความยากลำบาก (Adversity Quotient: AQ) หมายถึง ความสามารถของบุคคล เป็นผู้มีความเข้มแข็งทางจิตใจ ความเชื่อมั่นในตนเอง ความพากเพียรพยายาม ความกล้าหาญและความอดทน ซึ่งประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้

3.1 ความเข้มแข็งทางจิตใจ หมายถึง ความสามารถของบุคคลในลักษณะเป็นผู้ไม่หวาดกลัวต่อภัยอันตรายและไม่คิดว่าตนเองเกิดมาเพราะหิรัย เคารพมอบน้อมต่อผู้ใหญ่มาก่อนเฉียวหรือโกรธง่าย มีจิตใจที่หนักแน่น แน่วแน่ หากถูกประทุษร้ายก็สามารถฟื้นตัวได้อย่างรวดเร็ว

3.2 ความเชื่อมั่นในตนเอง หมายถึง ความสามารถของบุคคลที่มีจิตใจมั่นคง กล้าแสดงออก กล้าแสดงความคิดเห็น ไม่หวั่นไหวต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ กล้าซักถามในสิ่งที่ตนเองไม่เข้าใจ ต้องการทำอะไรด้วยตนเอง มีความเป็นตัวของตัวเอง มีการตัดสินใจโดยไม่ลังเล สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี มีศรัทธาในคุณค่าความสำคัญของตนเองและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

3.3 ความพากเพียรพยายาม หมายถึง ความสามารถของบุคคลในลักษณะเป็นผู้มีพลังอันแรงกล้า มุ่งมั่นทะเยอทะยาน ยืนหยัด ทำงานอย่างกระตือรือร้น ตั้งใจจริง มุ่งมั่นทำงานในหน้าที่ของตนเองให้สำเร็จและใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

3.4 ความกล้าหาญ หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการเป็นผู้กล้าพูด กล้าทำในสิ่งที่ถูกต้องและดีงามอย่างมั่นใจ ทำให้เป็นที่น่าเชื่อถือของผู้อื่น อาจหาญ เก่งกล้า ไม่กลัวไม่พรั่นพรึงต่อศัตรูหรืออุปสรรคใดๆ ไม่ใช่กล้าทำความชั่วหรือกล้าแข็ง เป็นความกล้าอย่างมีเหตุผล

3.5 ความอดทน หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการเผชิญต่อความยากลำบาก การทำงานอย่างไม่ย่อท้อ มีความมุ่งมั่นที่จะทำงาน รู้จักควบคุมตนเอง อดกลั้นต่อสิ่งที่ยั่วยู่ มีความหนักแน่น เมื่อเกิดเหตุการณ์จะไม่แสดงอาการหวั่นไหว คงอยู่ในอาการสงบปกติ ตลอดจนรู้จักรอคอย

4. ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking : CR) หมายถึง ความสามารถด้านหนึ่งของสมองในการคิดได้หลายทิศทาง (Divergent Thinking) เพื่อตอบสนองสิ่งเร้าที่ปรากฏ เป็นความคิดในสิ่งที่แปลกใหม่ไปจากเดิม เป็นการกระทำที่บุคคลเลือกจากประสบการณ์ที่ผ่านมา เพื่อสร้างรูปแบบใหม่ความคิดใหม่ที่แตกต่างกันในหลายทิศทาง มีความฉับไวในการคิดและ

การแสดงออก หรือผลิตงานใหม่ที่มีคุณค่าเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ซึ่งประกอบด้วย 3 ด้าน ดังนี้

4.1 ความคิดริเริ่ม (Originality) หมายถึง ความคิดแปลกใหม่ แตกต่างจากความคิดธรรมดา

4.2 ความคล่องในการคิด (Fluency) หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการคิดหาคำตอบได้อย่างคล่องแคล่ว รวดเร็ว และมีคำตอบในปริมาณที่มากในเวลาจำกัด

4.3 ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility) หมายถึง ความสามารถในการคิดหาคำตอบได้หลายประเภท และหลายทิศทาง